

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 listopada 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Gerard Bieniek (przewodniczący)

SSN Bronisław Czech (sprawozdawca)

SSN Barbara Myszka

w sprawie z powództwa Skarbu Państwa - Ministra Skarbu Państwa w W.
przeciwko "C.(...)" Spółce Akcyjnej w W. (poprzednio: "C.(...)" Spółce Akcyjnej w K.)
o zapłatę, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 10 listopada 2005 r.,
kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 1 grudnia 2004 r.,
sygn. akt I ACa (...),

1. oddala kasację;

2. zasądza od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 3.600 zł (trzy tysiące sześćset złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu za instancję kasacyjną.

Uzasadnienie

Skarb Państwa - Minister Skarbu Państwa wniósł o zasądzenie od pozwanej C.(...) S.A. w K. kwoty 6.588.424,64 zł z ustawowymi odsetkami. Na dochodzoną sumę złożyły się raty kapitałowe, opłaty dodatkowe, opłaty dodatkowe odroczone wraz z odsetkami, ustalone w umowie z dnia 29.04.1996 r. o korzystaniu przez pozwaną z mienia Skarbu Państwa.

Pozwana C.(...) S.A. w K. wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie zwrotu kosztów postępowania. Pozwana podniosła zarzut potrącenia oraz zarzuciła, że

nawet w przypadku nie uwzględnienia tego zarzutu należność powoda wynosiłaby jedynie 4.698.266,62 zł.

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia 12 grudnia 2003 r., sygn. akt II C (...), zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 5.588.424,64 zł, nakazał pobrać od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w K. kwotę 100.000 zł tytułem wpisu od pozwu i zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 7.200 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że Strony łączyła umowa z dnia 29 kwietnia 1996 r. o oddaniu pozwanej mienia Skarbu Państwa do odpłatnego korzystania, zawarta w oparciu o przepisy art. 37-39 ustawy z dnia 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. Pozwana była zobowiązana do odprowadzania po upływie każdego kwartału raty kapitałowej i opłaty dodatkowej do dnia 20-go miesiąca następującego po upływie kolejnego kwartału. Pozwana w okresie od 5 lipca 1999 r. do 19 października 2000 r. w sześciu pismach skierowanych do Ministra Skarbu Państwa złożyła oświadczenia o potrąceniu na podstawie art. 498 k.c. swoich wierzytelności wobec Skarbu Państwa - „jednostek budżetowych ochrony zdrowia” z wierzytelnością powoda wynikającą z przedmiotowej umowy. Powód uznał potrącenie za bezskuteczne.

Sąd Okręgowy ustalił, że zadłużenie pozwanej wobec powoda wyniosło 6.588.424,73 zł. Uznał, że potrącenie było nieskuteczne, ponieważ potrącane wierzytelności przysługiwały wobec innych jednostek organizacyjnych Skarbu Państwa niż Minister Skarbu Państwa. Sąd Okręgowy powołał się na stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w uzasadnieniu wyroku z dnia 12 października 2000 r., IV CKN 144/00 (OSNC z 2001, nr 4, poz. 60). Wskazał, że stanowisko to znajduje oparcie w konstrukcji tak specyficznej osoby prawnej jaką jest Skarb Państwa, wynikającej z art. 34 k.c., przepisów prawa budżetowego i wykładni celowościowej art. 498 k.c.

Sąd Okręgowy uznał powództwo za zasadne w całości i na mocy rat. 353 k.c. w związku z § 7 przedmiotowej umowy zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 5.888.424,64 zł oraz orzekł o kosztach postępowania. Na skutek przeoczenia Sąd pierwszej instancji nie zamieścił w sentencji rozstrzygnięcia co do kwoty 1.000.000 zł. Powód nie wniósł o uzupełnienie wyroku. Wniosek powoda o sprostowanie wyroku został oddalony przez Sąd Apelacyjny postanowieniem.

Apelację pozwanej oddalił Sąd Apelacyjny wyrokiem zaskarżonym kasacją, dzieląc zarówno ustalenia jak i oceny prawne Sądu pierwszej instancji. Sąd Apelacyjny przytoczył i zanalizował ponadto poglądy piśmiennictwa i orzecznictwo oraz uznał, że przedmiotowe potrącenie nie mogło być skuteczne.

Za trafnością takiej wykładni- zdaniem Sądu Apelacyjnego – przemawia również nowelizacja ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa (Dz. U. z 1996 r. Nr 106, poz. 493 ze zm.), dokonana ustawą z dnia 5 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 240, poz. 2055), która do pierwszej z wymienionych ustaw wprowadziła art. 17c, w brzmieniu: „1. Potrącenie wierzytelności Skarbu Państwa przysługujące danemu podmiotowi reprezentującemu Skarb Państwa może być dokonane, z zastrzeżeniem ust. 2, jeżeli potrącana wierzytelność wzajemna przysługuje wobec tego samego podmiotu reprezentującego Skarb Państwa.

2. Z wierzytelności Skarbu Państwa nie można potrącić wierzytelności wzajemnej, która była przedmiotem obrotu jako wierzytelność Skarbu Państwa.”

Pozwana w kasacji zarzuciła

1. naruszenie prawa materialnego:

- art. 33 i 34 k.c. „poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu wadliwej konstrukcji prawnej instytucji Skarbu Państwa”;

- art. 498 w zw. z art. 505 pkt, 4 k.c. „poprzez jego błędną wykładnię i zastosowanie polegające na wadliwym przyjęciu, że w niniejszej sprawie występują, mają zastosowanie, przepisy szczególne wyłączające umorzenie wierzytelności przez potrącenie”;

2. naruszenie prawa procesowego:

- art. 86 k.p.c. a w konsekwencji art. 133 § 3 k.p.c. poprzez uniemożliwienie stronie pozwanej działania w procesie poprzez ustanowienie w tym celu pełnomocnika, co miało istotny wpływ na wynik sprawy,

3. nieważność postępowania kwalifikowaną przepisem art. 379 pkt. 5 k.p.c., tj. że strona pozwana została pozbawiona możliwości obrony swych praw.

Przytaczając wymienione podstawy kasacji pozwana wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Powód wniósł o oddalenie kasacji i zasądzenie od pozwanej na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Ze względu na datę wydania zaskarżonego wyroku w sprawie mają zastosowanie przepisy dotyczące kasacji w brzmieniu i w numeracji obowiązującej przed dniem 6 lutego 2005 r. (art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98).

2. Nie jest zasadny zarzut nieważności postępowania przez pozbawienie pozwanej możliwości działania (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Strona pozwana ustanowiła dwóch pełnomocników i zarzuca, że tylko jeden z nich został zawiadomiony o terminie rozprawy apelacyjnej. Istotnie tak było, ale nie stanowi to uchybienia procesowego i to w dodatku pozbawiającego stronę możliwości działania. Z mocy art. 141 § 3 k.p.c. jeżeli jest kilku pełnomocników jednej strony, sąd doręcza pismo tylko jednemu z nich. Tak samo jest przy zawiadamianiu o terminie rozprawy. Jeżeli strona nie wskaże pełnomocnika, któremu należy dokonywać doręczeń – a taka sytuacja zaistniała w sprawie niniejszej – wyboru dokonuje przewodniczący (zob. § 135 regulaminu wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 1973 r., I CZ 163/72, OSN 1973, nr 11, poz. 202). Nie nastąpiło zatem naruszenie art. 86 i 133 § 3 k.p.c.

3. Jeżeli idzie o kwestię niedopuszczalności potrącenia, która wystąpiła w sprawie niniejszej, to Sąd Najwyższy podziela w tym przedmiocie szczegółowe rozważania Sądu Apelacyjnego, odnoszące się zarówno do instytucji Skarbu Państwa, jak i do instytucji potrącenia, poczynione na tle cytowanego orzecznictwa i piśmiennictwa, których w tym miejscu nie ma potrzeby powtarzać. Ze względu na twierdzenie zawarte w kasacji, podkreślenia wymaga tylko, że Sąd Apelacyjny nie przyjął, iż w stanie faktycznym sprawy (ściślej – okresu czasu, którego dotyczy jej podstawa faktyczna) miał zastosowanie przytoczony wyżej art. 17c ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa (Dz. U. z 1996 r. Nr 106, poz. 493 ze zm.). Sąd Apelacyjny powołał się na ten przepis jedynie w tym sensie, że potwierdza on kierunek wykładni iż dłużnik nie może przedstawić do potrącenia Skarbowi Państwa, reprezentowanemu przez Ministra Skarbu Państwa, wzajemnych wierzytelności, które ma w stosunku do innych państwowych jednostek organizacyjnych (tak zresztą przyjął Sąd Najwyższy np. w wyroku z dnia 23 października 2003 r., V CK 387/02, OSNC 2004, nr 12, poz. 196).

Za taką wykładnią przemawia również art. 1060 § 1 k.p.c. według którego jeżeli dłużnikiem jest Skarb Państwa, wierzyciel - wskazując na tytuł egzekucyjny - wzywa do spełnienia świadczenia bezpośrednio państwową jednostkę organizacyjną, z której działalnością wiąże się to świadczenie; jednostka ta jest obowiązana spełnić niezwłocznie świadczenie stwierdzone tytułem egzekucyjnym. Wynika z tego, że wymienione wezwanie wierzyciela nie może być skierowane do innej jednostki organizacyjnej Skarbu Państwa. Odnosi się to również do zarzutu potrącenia.

Skoro podstawy kasacji okazały się nieusprawiedliwione, a brak jest nieważności postępowania uwzględnianej z urzędu, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 393¹² oraz art. 98 § 1 i 108 § 1 k.p.c. w zw. z art. 393¹⁹ i 391 k.p.c. oraz art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98).